

Herdenking 2022

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: ANP, NTR

Onze gezamenlijke geschiedenis

Op 1 juli staat Nederland uitgebreid stil bij de afschaffing van de slavernij, 150 jaar geleden. Ook in 2013 gebeurde dat. Waarom nu opnieuw? En wat herdenken we deze keer precies?

Op 1 juli 1863 was het feest in de Nederlandse kolonies Suriname en de Antillen. Eindelijk had het Koninkrijk der Nederlanden ook daar de slavernij afgeschaft. Drie jaar eerder was daar in Nederlands-Indië al een einde aan gekomen. Nederland ging als een van de laatste Europese landen over tot afschaffing. In 1808 had Engeland al de Europese slavenhandel verboden, waarna in 1834 de slavernij in haar koloniën werd opgeheven. Frankrijk

volgde in 1848 het Engelse voorbeeld. “Nederland had onder Engelse druk ook moeten stoppen met de slavenhandel”, vertelt Hans Buddingh’, NRC-journalist en auteur van het standaardwerk *Geschiedenis van Suriname*. “Maar anders dan Engeland, waar onder invloed van de religie en de Verlichting anti-slavernijbewegingen waren ontstaan, was Nederland zeer conservatief en hadden planters en financieel belanghebbenden veel invloed. Zij hebben de

afschaffing lang tegengehouden.” Het opheffen van de slavernij in Engeland en Frankrijk leidde ertoe dat een aantal tot slaaf gemaakten in Suriname vluchtten naar buurkolonie Brits-Guyana, en die op Sint Maarten naar de Franse helft van het Bovenwindse eiland. “Daardoor werd het onrustig in onze kolonies. Men vreesde dat de orde niet meer was te handhaven.” Er moest iets veranderen. Vanaf 1853 boog een staatscommissie in Nederland

zich over de afschaffing van de slavernij. Die stuitte op veel bezwaren. “Toen eerder in de negentiende eeuw concrete voorstellen werden gedaan voor lotsverbetering van tot slaaf gemaakten, zeiden plantage-eigenaars al: ‘Als we meer voor hen moeten doen, willen we wel worden vergoed.’”

Daarnaast waren ze bang dat ze zonder werkkrachten op hun koffie- en suikerrietplantages zouden komen te zitten, met als gevolg een verlies van inkomsten. En zo kwam er – typisch Nederlands – in Suriname, waar de grootste belangen waren, een compromis: de slavernij werd afgeschaft, maar de tot slaaf gemaakten zouden nog tien jaar ‘onder toezigt van den Staat’ op contractbasis moeten blijven werken op de plantages tegen een (karig) salaris. Hun eigenaars zouden 300 gulden per vrijgemaakte tot slaaf gemaakte ontvangen.

Dag der Vrijheden

Ruim 45.000 tot slaaf gemaakten verkregen op 1 juli 1863 officieel hun vrijheid; meer dan 34.000 in Suriname en elfduizend op de Antillen. In Suriname wordt die datum sindsdien herdacht als de Dag der Vrijheden, maar van echte vrijheid was nog geen sprake. De voormalige tot slaaf gemaakten werden niet meer afgeranseld en ze kregen betaald, ook mochten ze wisselen van plantage. “Maar prettig was het nog steeds niet”, zegt Buddingh’. “Veel ex-slaafgemaakten bleven op hun plantages, ze kenden de grond en hadden er familie. Naast dat werk dreven sommigen handeltjes met de stad met producten die ze in eigen tuintjes verbouwden. Gedwongen onder contract werken, was wezenlijk iets anders dan slavernij.”

Al snel bemerkten de planters dalende opbrengsten. De motivatie van hun arbeiders was afgenomen en ze hadden geen dwangmiddelen meer. Ze pleitten

Ira Kip

voor andere werkkrachten. Nadat op 1 juli 1873 de contractperiode van de Surinaamse ex-slaafgemaakten voorbij was, werd hun taak grotendeels overgenomen door Hindostanen. Tot 1916 haalde Nederland met Britse toestemming 34.000 arbeidskrachten uit Brits-India. De ex-slaafgemaakten verlengden hun contract, of zochten alternatief werk als kleine landbouwer. Anderen gingen als ambachtslieden aan het werk in de stad of tapten rubber in het oerwoud. Sommigen klommen op tot de creoolse middenklasse, pechvogels vervielen in armoede. Maar ze waren eindelijk écht vrij. Volop reden dus om daar nu, 150 jaar later, opnieuw bij stil te staan en er in tv-programma's aandacht aan te besteden.

Stamboom

Een van die programma's is de driedelige NTR/NOS-serie *Slavernij en wij*. Theatermaker Ira Kip presenteert daarin de aflevering over de Benedenwindse eilanden. “Ik heb zowel Arubaanse, Curaçaose als Surinaamse roots”, zegt ze. “In ons gezin praten we veel over het verleden en we hebben onze stamboom uitgezocht. In het archief op Aruba, waar

mijn moeder vandaan komt, vond ik het register van vrij te maken slaven met daarin zeven familieleden met haar achternaam Stamper. Bijzonder om het op papier te zien, dat maakt het echt.” Ze vindt het erg belangrijk dat we aandacht hebben voor zowel de datum 1 juli 1863 als 1 juli 1873. “Ik ontdekte dat veel ex-slaafgemaakten in de praktijk ver na de afschaffing nog steeds niet vrij waren. Op de eilanden was het systeem van de slavernij begin twintigste eeuw nog prominent aanwezig; het had zich van de plantages verplaatst naar de raffinaderijen. Dit veranderde langzaam met de komst van de Nederlandse Shell op Curaçao.”

Kip merkt dat het belang van herdenken op 1 juli nog niet voor iedereen vanzelfsprekend is. “Net als 4 en 5 mei zou je willen dat mensen snappen hoe belangrijk 1 juli 1863 en 1 juli 1873 zijn. Het is onze gezamenlijke geschiedenis waarvan de afschaffing op die dagen plaatsvond. We moeten dat op een waardige manier eren.”

► **SLAVERNIJ EN WIJ 19.45 NPO 2**

Op tv

Herdenk Keti Koti

► **VRIJDAG 22.20 NPO 2**

Herdenking slavernijverleden

► **ZATERDAG 13.30 NPO 1**

Keti Koti 2023

► **ZATERDAG 19.05 NPO 1**

Vier Keti Koti

► **ZATERDAG 22.00 NPO 1**

Kerkdienst: Gedeeld geleden, gezamenlijke toekomst

► **ZONDAG 12.35 NPO 2**